YASHIL IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Koʻnak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, Oʻz.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshligʻi oʻrinbosari
Ochilov Farkhod, Oʻzbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshligʻi
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), katta oʻqituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon oʻgʻli, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor oʻgʻli, TDIU katta oʻqituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR....40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich

SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI....44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI....49
To'xtabayev Oybek Odilovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR....56
Ismailov Bobir Salomovich

TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI....62
Yangiboyev F.B.

MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHIYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH....68
Turayev Og'abek Kaxramonovich

XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI....75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna

BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODELI....83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li

QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH....89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich

ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH....94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna

TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI....104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI....111
Begamov S.X.

RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS....116
Zakhidov Azizbek Rustamovich

HUDUDIY TURIZM KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH....125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi

SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI....129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi

GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI....134
Xaydarova Sitora Suranbay qizi

KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI....139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich

YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI....145
Jamaldinova Asalxon Saliyevna

2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEXNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI....151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN’ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI 155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich

ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ 163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ 178
Срожиддинова Зарина Хайриддиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна

MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI 186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna

RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL 190
Xolmirzayev Ulug‘bek Abdulazizovich

IJTIMOIY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI VA “QAMRAB OLINMAGAN O‘RTA QATLAM” MUAMMOSI 196
Bafoev Farrux Jo‘raqulovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH 202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna

O‘ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI 208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi

INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI 214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich

QURILISHDA ISHLAB CHIQARISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI 220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich

O‘ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI 225
Xolov Sherali Axrorboyevich

2010–2024-YILLARDA O‘ZBEKISTONDA TO‘QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI 229
Ashurov Shuhratbek Qudrat o‘g‘li

TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI 233
Sherbekova Kamola Norbekovna

AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich

MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI 249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich

O‘ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHIYATI VA MUAMMOLARI 258
Raupov Shuxrat Soyibovich

ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ 264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи

DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS 270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH........ 273
Mirzaev Dilshod Artikovich

ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА........ 279
Касимова Наргиза Сабитджановна

YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR........ 284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi

BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIY TA'LIM MISOLIDA)........ 289
Karieyva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI........ 295
Qurbonov Odilbek Ro'zmatovich

O'ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'LLARI........ 302
Umed Farmonkulovich Radjabov

XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEXANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI........ 307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)........ 313
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna

RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI........ 318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi

O'ZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR........ 323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich

РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА........ 327
Бахтиёров Худайберган Хамдам угли

MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)........ 335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich

QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI........ 342
Tajibaev Berdax Asqarbay ulı

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH........ 347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi

STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION........ 352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi

TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW........ 358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi

TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI........ 363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich

SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH........ 371
Xudoyqulov Husen Ahadovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI 379
Shodiyev Murodjon Bakirovich

SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR 384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna

MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI 389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich

MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI 397
P.SH.Usmonov

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ 401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна

KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI 407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich

ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI 416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH. 423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna

APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE 428
Musayeva Shoira Azimovna

SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI 435
Bozorova Ozoda Raximovna

DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL 439
Bekmurodov Navruz Ergashevich

TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 449
O'rinov Komiljon Kozimovich

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI 453
Salomat Norova

QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH 465
Xalikov R. B.

BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI 472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich

DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOIY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI 477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI 485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich

MINTAQADA IJTIMOIY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH 491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI 495
Ismatov Sharofiddin Asatulloyevich

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY 500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli

TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG'-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA) 504
Shomurodova Shahnoza G'ayratovna

ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI 509
Ergashev Olloyor Furqat o'g'li

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH 517
Abdullayev Abdurauf

TIJORAT BANKLARNING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR 522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna

TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR 527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich

MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLLASHTIRISH 532
Meliyev X.T.

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА 541
Усманова Азиза Баходировна

RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH 545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi

QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI 550
Egamov Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich

FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY 553
Khotamkulova Madina

ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА 559
Иргашева Нигина Салохиддиновна

BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG'OR TAJRIBASI VA UNDAN O'ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI 567
Sh. Saidov

MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI 573
Islamov Shoxzod Shuxrat o'g'li

THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY 582
Amanov Davron Ravshan ugli

SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI 588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek

ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG 595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич

ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА 600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли

XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA) 608
Mirsayd Xudaybergenov

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI 612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IQTISODIYOT ЭКОНОМИКА ECONOMY

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI

Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
“Iqtisodiy statistika” kafedrasi iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Email: baxtiyormamatkulov007@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi aholisining farovonlik darajasi va daromad manbalarining shakllanishi statistik ma’lumotlar asosida tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida aholi daromadlarining tarkibi, ularning hududlar kesimidagi farqlari, real va nominal daromadlar dinamikasi hamda kambag‘allik darajasiga ta’sir etuvchi omillar o‘rganildi. Shuningdek, mehnat faoliyatidan olinadigan daromadlar, tadbirkorlik va o‘zini o‘zi band qilish, ijtimoiy transfertlar hamda xorijdan yuboriladigan pul o‘tkazmalarining aholi farovonligiga ta’siri statistik ko‘rsatkichlar orqali baholandi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, so‘nggi yillarda iqtisodiy islohotlar natijasida aholi real daromadlari o‘sish tendensiyasiga ega bo‘lgan, biroq hududlar va ijtimoiy qatlamlar o‘rtasida daromadlar tafovuti saqlanib qolmoqda. Maqolada aholi farovonligini oshirish, kambag‘allikni qisqartirish va barqaror daromad manbalarini kengaytirish bo‘yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: aholi farovonligi, daromad manbalari, real daromad, nominal daromad, kambag‘allik darajasi, ijtimoiy transfertlar, mehnat daromadi, tadbirkorlik faoliyati, pul o‘tkazmalari, statistik tahlil, hududiy tafovut, iqtisodiy islohotlar.

Abstract. This article analyzes the level of welfare of the population of the Republic of Uzbekistan and the formation of income sources based on statistical data. The study examines the structure of household incomes, their regional disparities, the dynamics of real and nominal incomes, as well as the factors influencing the poverty rate. In addition, the impact of labor income, entrepreneurship and self-employment, social transfers, and remittances from abroad on the welfare of the population is assessed through statistical indicators.

The analysis shows that in recent years, as a result of economic reforms, real incomes of the population have shown a growth trend; however, income disparities between regions and social groups persist. The article develops scientific proposals and recommendations aimed at improving public welfare, reducing poverty, and expanding sustainable sources of income.

Key words: population welfare, income sources, real income, nominal income, poverty rate, social transfers, labor income, entrepreneurial activity, remittances, statistical analysis, regional disparities, economic reforms.

Аннотация. В данной статье на основе статистических данных проведён анализ уровня благосостояния населения Республики Узбекистан и формирования источников его доходов. В ходе исследования изучены структура доходов населения, их различия в региональном разрезе, динамика реальных и номинальных доходов, а также факторы, влияющие на уровень бедности. Кроме того, с использованием статистических показателей оценено влияние доходов от трудовой деятельности, предпринимательства и самозанятости, социальных трансфертов, а также денежных переводов из-за рубежа на благосостояние населения.

Проведённый анализ показал, что в последние годы в результате экономических реформ реальные доходы населения демонстрируют тенденцию роста, однако различия в уровне доходов между регионами и социальными группами сохраняются. В статье разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по повышению благосостояния населения, сокращению бедности и расширению устойчивых источников доходов.

Ключевые слова: благосостояние населения, источники доходов, реальные доходы, номинальные доходы, уровень бедности, социальные трансферты, трудовые доходы, предпринимательская деятельность, денежные переводы, статистический анализ, региональные различия, экономические реформы.

KIRISH

Aholi farovonligini ta’minlash har qanday davlat ijtimoiy-iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Aholining daromad darajasi, uning tarkibi va barqarorligi mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim ko‘rsatkichlaridan hisoblanadi. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar aholi daromadlarini oshirish, kambag‘allikni qisqartirish va hududiy rivojlanishni muvozanatlashtirishga qaratilgan.

Aholi daromadlarining shakllanish manbalari turli omillar bilan belgilanadi. Ular tarkibiga mehnat faoliyatidan olinadigan daromadlar, tadbirkorlik va o‘zini o‘zi band qilishdan tushadigan tushumlar, ijtimoiy transfertlar hamda xorijdan yuboriladigan pul o‘tkazmalari kiradi. Mazkur manbalar o‘rtasidagi nisbat va ularning o‘sish sur’atlari aholi farovonligi darajasini belgilovchi asosiy omillardir.

Tadqiqotning maqsadi — O‘zbekiston Respublikasida aholi farovonligi va daromad manbalarining shakllanishini statistik jihatdan tahlil qilish hamda mavjud muammolar asosida ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

“Joriy yilda 5 million aholimiz daromadli bo‘lib, ishsizlik darajasi 5,5 foizdan 4,9 foizga tushdi. Qariyb 1,5 million ehtiyojmand aholi kambag‘allikdan chiqdi, ilk bor 1 ming 435 ta mahalla “kambag‘allikdan xoli” hududga aylandi.

Kambag‘al oilalarga mansub 168 ming nafar bola davlat bog‘chalariga imtiyozli asosda qabul qilindi. Bu yildan boshlab, 208 ta bog‘chada birinchi marta inklyuziv ta’lim tizimini joriy etdik.

Ta’kidlash kerakki, yurtimizda kambag‘allik darajasi yil boshidagi 8,9 foizdan 5,8 foizga tushdi” [1].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi “Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-21-son[1] Farmonida – “Iqtisodiyotning eng tez o‘sib borayotgan yo‘nalishlarida amaliy tadqiqotlarni kuchaytirish, “korxona — oliygoh — ilmiy tashkilot” klaster tizimini joriy etish doirasida amaliy tadqiqotlarga Davlat budjetidan 4 trillion so‘m mablag‘ yo‘naltirish, iqtisodiyot tarmoqlarining “drayver” yo‘nalishlarida 850 turdagi innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish, amaliy tadqiqotlar natijalari asosida 2,5 mingdan ziyod yangi ilmiy ishlanmalar yaratish, transport va logistika, qishloq xo‘jaligida hosildorlik, energetika, biotexnologiya, geologiya va metallni qayta ishlash, mashinasozlik va elektronika yo‘nalishlarida 8 ta ilmiy ishlab-chiqarish klasterini tashkil etish” [2] kabi bir qator ustuvor vazifalar belgilandi.

Aholi farovonligi mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini ifodalovchi asosiy ko‘rsatkichlardan biridir. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash siyosati hamda bandlikni oshirish choralari aholi daromadlari o‘sishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, “ko‘p yillik statistika dasturi milliy statistika tizimini rivojlantirish konsepsiyasidan, strategik maqsadlaridan va ustuvor yo‘nalishlaridan, shuningdek rasmiy statistikasini rivojlantirishga doir dasturiy chora-tadbirlarni amalga oshirish mexanizmlaridan iboratdir” [3].

Farovonlik tushunchasi keng qamrovli bo‘lib, u nafaqat daromad miqdori, balki daromadlarning taqsimlanishi, xarid qobiliyati, kambag‘allik darajasi va ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini ham o‘z ichiga oladi. Aholi daromadlarini statistik tahlil qilish iqtisodiy siyosat samaradorligini baholash, ijtimoiy tenglikni ta’minlash va barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — aholi farovonligi va daromad manbalarini statistik usullar asosida kompleks tahlil qilish, asosiy tendensiyalar va hududlararo tafovutlarni aniqlashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:
- aholi umumiy va real daromadlari dinamikasini o‘rganish;
- daromad manbalari tarkibini aniqlash;
- hududlar kesimida daromad tafovutlarini tahlil qilish;
- kambag‘allik va daromadlar tengsizligi darajasini baholash.

Shu sababli, “Rasmiy statistikani tayyorlovchilar rasmiy statistikaning sifatini doimiy asosda baholab boradi. Sifat kafolatini ta’minlash uchun rasmiy statistika rasmiy statistikaning qamrovi, tushunchalari, statistik birliklari va tasniflariga taalluqli umumiy prinsiplar hamda usullar asosida tayyorlanadi va tarqatiladi”.[2]

1 https://lex.uz/uz/docs/-8050769
2 O‘zbekiston Respublikasining “Rasmiy statistika to‘g‘risida” gi O‘RQ - 707 – sonli qonuni. 2021 yil. 11 avgust. . www.lex.uz

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Aholining farovonligi va daromad manbalarini oʻrganish iqtisodiy statistika hamda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish tahlilining muhim yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu masala koʻplab xalqaro va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan turli metodologiyalar asosida oʻrganilgan.

Aholi farovonligini baholashning nazariy asoslari iqtisodiy rivojlanish va farovonlik iqtisodiyoti doirasida keng tadqiq qilingan. Xususan, Amartya Sen [4] tomonidan ishlab chiqilgan "imkoniyatlar yondashuvi" (capability approach) farovonlikni faqat daromad bilan emas, balki insonning yashash sifati va imkoniyatlari bilan baholash zarurligini taʼkidlaydi. Shu bilan birga, Joseph Stiglitz hamda Jean Paul Fitoussi [5] rahbarligida tayyorlangan hisobotlarda iqtisodiy farovonlikni oʻlchashda daromad, isteʼmol, tengsizlik va ijtimoiy xizmatlar kabi koʻrsatkichlarni kompleks baholash muhimligi qayd etilgan.

Aholi daromadlari va turmush darajasini statistik baholash masalalari iqtisodiy statistika sohasidagi tadqiqotlarda ham keng yoritilgan. Masalan, Angus Deaton [6] oʻz ilmiy ishlarida uy xoʻjaliklari daromadi va isteʼmoli asosida farovonlikni oʻlchash metodologiyasini takomillashtirishga katta hissa qoʻshgan. Uning tadqiqotlarida daromadlar taqsimoti va kambagʻallik darajasini aniqlashda mikrostatistik maʼlumotlarning ahamiyati alohida taʼkidlangan.

Bugungi kunda Oʻzbekiston Respublikasi iqtisodiyot tarmoqlari va sohalari uchun oliy maʼlumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini statistik oʻrganish iqtisodchi olimlarning ilmiy adabiyotlarida ilmiy jihatdan statistik tadqiq qilinib, amaliyotda foydalanish uchun tatbiq etila boshlandi.

Oʻzbekiston Respublikasi iqtisodchi olimi B.B. Usmonovning fikricha: "Aholining maʼlumot darajasining oʻsishi, taʼlim rivojlanishi aholining ijtimoiy-demografik jarayonlari — tugʻilish va oʻlim, nikoh va ajralish, migratsiya jarayonlari, ijtimoiy koʻchishlar, shuningdek, odamlar turmush tarzining alohida koʻrsatkichlari — mehnat va ijtimoiy faolligi, madaniyat darajasi, maʼnaviy qiyofasi va shu kabilarga taʼsirini statistik oʻrganish ham katta ahamiyatga ega" [7].

Iqtisodchi olimlar H. Nabiyev, M. Ahmedovalarning qayd etishicha: "Turmush darajasini ifodalovchi koʻrsatkichlar tizimi koʻp boʻlganligi sababli, hozirgi vaqtda qator jamlovchi koʻrsatkichlar ham qoʻllaniladi va ulardan biri inson imkoniyatlarini rivojlanish indeksi — inson salohiyatini rivojlanish indeksidir. Bu koʻrsatkich insonlarning moddiy va maʼnaviy istaklarini qondirish imkoniyatlarini oʻlchash uchun, shuningdek, ayrim mamlakatlar va umuman insoniyatning ijtimoiy rivojlanishi ustidan nazorat olib borish uchun xizmat qiladi" [8].

Oʻzbekiston sharoitida aholining daromadlari va farovonligini tahlil qilish boʻyicha bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Respublika statistika tizimida uy xoʻjaliklari kuzatuvlari asosida aholining daromad manbalari, isteʼmol xarajatlari hamda turmush darajasi koʻrsatkichlari muntazam oʻrganib boriladi. Ushbu maʼlumotlar asosida aholining asosiy daromad manbalari sifatida mehnat daromadlari, tadbirkorlik faoliyatidan tushumlar, transfer toʻlovlari va boshqa daromad turlari ajratib koʻrsatiladi.

Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan ham aholi daromadlari tarkibi, ularning hududiy farqlari hamda turmush darajasiga taʼsir etuvchi omillar statistik usullar asosida oʻrganilgan. Ushbu tadqiqotlarda regressiya tahlili, indekslar usuli, variatsiya koʻrsatkichlari hamda dinamik qatorlar tahlili kabi statistik metodlardan keng foydalanilgan.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar aholining farovonligini oʻrganishda daromad manbalari, isteʼmol darajasi, bandlik holati va ijtimoiy himoya tizimi kabi omillarni kompleks ravishda tahlil qilish zarurligini koʻrsatadi. Shu bilan birga, Oʻzbekiston sharoitida aholi daromadlarining tarkibiy oʻzgarishlari va farovonlik darajasini statistik jihatdan chuqur tahlil qilish dolzarb ilmiy masalalardan biri boʻlib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada Oʻzbekiston Respublikasida aholi farovonligi va daromad manbalarining statistik tahlili amalga oshirilgan. Tadqiqot davomida real va nominal daromadlar dinamikasi, daromadlar tarkibi, hududlar kesimidagi tafovutlar hamda kambagʻallik darajasi oʻrganildi. Tahlillar natijasida mehnat daromadlari asosiy ulushni tashkil etishi, hududlararo daromad tafovutlari mavjudligi hamda ijtimoiy transferlarning ayrim qatlamlar uchun muhim manba ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot jarayonida statistik kuzatuv, guruhlash, taqqoslash, dinamik qatorlar tahlili, indeks usuli hamda strukturaviy tahlil usullaridan foydalanildi.

Maʼlumotlar manbayi sifatida rasmiy statistik maʼlumotlar, davlat organlarining hisobotlari hamda ochiq statistik toʻplamlardan foydalanildi. Aholi daromadlarining nominal va real koʻrsatkichlari inflyatsiya darajasini hisobga olgan holda tahlil qilindi.

Hududlar kesimida daromadlar tafovutini aniqlash maqsadida nisbiy koʻrsatkichlar va oʻrtacha miqdorlar solishtirildi. Kambagʻallik darajasini baholashda aholi jon boshiga toʻgʻri keladigan daromad koʻrsatkichlari hamda minimal isteʼmol xarajatlari mezonlari inobatga olindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

2020–2025-yillar davomida aholi umumiy daromadlari barqaror oʻsdi. Real daromadlar oʻsishi inflyatsiya darajasidan yuqori boʻlib, aholi xarid qobiliyatining ortganligini koʻrsatadi.

Umumiy tendensiyalar:
• nominal daromadlarning yillik oʻsishi 8–10% atrofida;
• real daromadlarning oʻrtacha yillik oʻsishi 7–9%;
• bir kishi boshiga daromad koʻrsatkichining izchil oshishi.

Daromadlar tarkibida quyidagi ulushlar kuzatildi:
• mehnat daromadlari (ish haqi va mustaqil faoliyat) — asosiy ulush (taxminan 55–60%);
• tadbirkorlik faoliyati daromadlari — 15–20%;
• ijtimoiy transferlar (pensiya, nafaqa, subsidiyalar) — 15–18%;
• boshqa manbalar — 5% atrofida.

Bu koʻrsatkichlar mehnat bozori va tadbirkorlikning aholi farovonligidagi asosiy rolini koʻrsatadi (1-rasm).

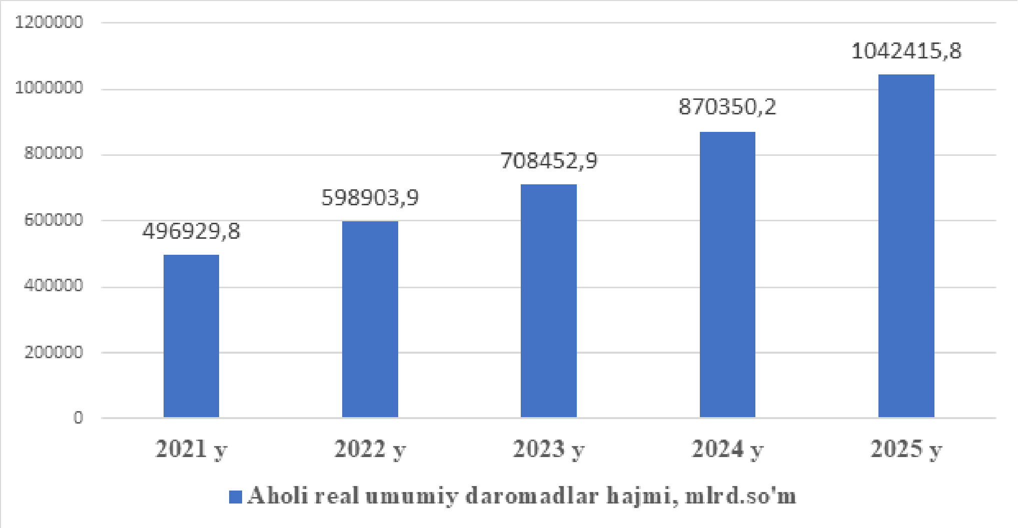

1-rasm. Oʻzbekiston Respublikasi aholi real umumiy daromadlar hajmining oʻzgarish dinamiksi[3], mlrd. soʻm

Hududlararo tahlil shuni koʻrsatadiki, yuqori daromad darajasi asosan iqtisodiy va sanoatlashgan hududlarda kuzatiladi:
• Toshkent shahri
• Navoiy viloyati
• Buxoro viloyati

Nisbatan past daromad darajasi esa quyidagi hududlarda qayd etilgan:
• Qoraqalpogʻiston Respublikasi
• Namangan viloyati

Hududiy tafovutlar sanoatlashuv darajasi, investitsiya hajmi va infratuzilma rivoji bilan izohlanadi.

Soʻnggi yillarda kambagʻallik darajasi pasayish tendensiyasiga ega. Ijtimoiy dasturlar va bandlikni oshirish siyosati ijobiy natija bermoqda. Biroq Gini koeffitsiyenti daromadlar taqsimotida muayyan tafovutlar saqlanib qolayotganini koʻrsatadi (1-jadval).

1-jadval. Aholi jon boshiga ixtiyoridagi real umumiy daromadlar 2024-yil yanvar-dekabr holatiga (2023-yilning mos davriga nisbatan % da, hajmi ming soʻmda)[4]

Koʻrsatkichlar	Hajmi, ming soʻm		Oʻtgan yilning mos davriga nisbatan oʻsish surʼati, % da
	2023-yil	2024-yil	
Oʻzbekiston Respublikasi	274 264,	288 717,1	105,3
Qoraqalpogʻiston Resp.	14 199,6	14 541,2	102,4
viloyatlar:			

3 www.stat.uz – Oʻzbekiston Respublikasi Milliy Statistika qoʻmitasiining rasmiy sayti maʻlumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan
4 www.stat.uz – Oʻzbekiston Respublikasi Milliy Statistika qoʻmitasiining rasmiy sayti maʻlumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Andijon	18 200,1	19 094,1	104,9
Buxoro	23 247,0	23 779,2	102,5
Jizzax	16 623,3	16 955,8	102,0
Qashqadaryo	15 701,4	16 205,4	103,2
Navoiy	30 615,5	33 064,7	108,0
Namangan	14 522,3	14 681,7	101,1
Samarqand	15 836,0	16 723,8	105,6
Surxondaryo	15 625,5	15 641,1	100,1
Sirdaryo	16 110,4	16 676,3	103,5
Toshkent	20 161,0	21 593,0	107,1
Farg‘ona	16 325,7	16 325,7	100,0
Xorazm	19 723,6	20 648,9	104,7
Toshkent sh.	37 373,3	42 786,2	114,5

Aholi jon boshiga real ixtiyoridagi umumiy daromadlar Qoraqalpog‘iston Respublikasida (14541,2 ming so‘m), Namangan (14681,7 ming so‘m), Surxondaryo (15641,1 ming so‘m) va Qashqadaryo (16205,4 ming so‘m) viloyatlarida hududlar bo‘yicha eng past ko‘rsatkich kuzatilgan bo‘lsa, Toshkent shahri (42 786,2 ming so‘m), Navoiy (33064,7 ming so‘m), Buxoro (23779,2 ming so‘m), Toshkent (21593,0 ming so‘m) va Xorazm (20648,9 ming so‘m) viloyatlarida o‘rtacha respublika darajasidan yuqori ko‘rsatkichni tashkil etdi. Aholi jon boshiga real ixtiyoridagi umumiy daromadlarning eng yuqori o‘sish sur’ati Toshkent shahrida (114,5 %) qayd etildi. Shuningdek, Navoiy (108,0 %), Toshkent (107,1 %) va Samarqand (105,6 %) viloyatlarida o‘rtacha respublika darajasidan yuqori ko‘rsatkich kuzatildi (1-jadval).

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, aholi farovonligining o‘sishi makroiqtisodiy barqarorlik va iqtisodiy islohotlar samaradorligi bilan bevosita bog‘liq. Real daromadlar o‘sishi aholi xarid qobiliyatining oshganini bildiradi.

Ijtimoiy transferlarning daromad tarkibidagi ulushi kam ta’minlangan qatlamlarni qo‘llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega. Biroq uzoq muddatli farovonlikni ta’minlash uchun yuqori samarali ish o‘rinlarini yaratish zarur.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki:
- daromadlar o‘sishi makroiqtisodiy barqarorlik bilan bog‘liq;
- mehnat daromadlarining yuqori ulushi bandlik siyosati samaradorligini ko‘rsatadi;
- hududlararo farqlar investitsion va sanoat siyosati bilan chambarchas bog‘liq;
- ijtimoiy transferlar kam ta’minlangan qatlamlarni qo‘llab-quvvatlashda muhim vosita hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan statistik tahlil asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:
1. Aholining real daromadlari barqaror o‘smoqda.
2. Daromadlarning asosiy manbai mehnat faoliyatidir.
3. Hududlararo iqtisodiy tafovutlar mavjud.

Kelgusida hududlararo iqtisodiy muvozanatni ta’minlash, yuqori qo‘shilgan qiymatli ishlab chiqarishni rivojlantirish va bandlikni kengaytirish aholi farovonligini yanada oshirishning asosiy omillari hisoblanadi.

Statistik tahlil asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:
1. Aholi real daromadlari barqaror o‘smoqda.
2. Daromadlarning asosiy manbai — mehnat faoliyati.
3. Hududlararo iqtisodiy tafovutlar mavjud.
4. Kambag‘allik darajasi pasaymoqda, ammo tengsizlik muammosi dolzarb.

Kelgusida hududlararo tenglikni ta’minlash va yuqori qo‘shilgan qiymatli ish o‘rinlarini yaratish farovonlikni oshirishning asosiy omili bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. – 26.12.2025 y. // President.uz.. – URL: https://president.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-158-sonli Farmoni. https://lex.uz/uz/docs/-6600413.

3. O‘zbekiston Respublikasining “Rasmiy statistika to‘g‘risida” gi O‘RQ - 707 – sonli qonuni. 2021 yil. 11 avgust. . www.lex.uz.
4. Sen, Amartya (2004), “Development as capability expansion”, in Kumar, A. K. Shiva; Fukuda-Parr, Sakiko (eds.), Readings in human development: concepts, measures and policies for a development paradigm, New Delhi New York: Oxford University Press, ISBN 9780195670523.
5. Fitoussi, Jean-Paul; Sen, Amartya; Stiglitz, Joseph. E. (2010). Mismeasuring our lives: why GDP doesn’t add up: the report. New York: New Press Distributed by Perseus Distribution. ISBN 978-1-59558-519-6.
6. Deaton, Angus (2023). Economics in America: An Immigrant Economist Explores the Land of Inequality. Princeton University Press. ISBN 978-0691247625.
7. Usmonov B.B. Ijtimoiy statistika. (O‘quv qo‘llanma) – T.: TDIU, 2004- 112 bet. (prof.Nabiyev X.N. tahriri ostida).
8. Nabiyev H., Ahmedova M. Iqtisodiy statistika. Darslik. - T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2021 - 380 b.
9. www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo‘mitasiining rasmiy sayt.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 3

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz